

Kambiyo Senetlerinde Asıl Borçlu Lehine Aval Verenin Sorumluluğunun TTK m. 702/I Çerçevesinde Değerlendirilmesi

The Review of the Liability of the Avalist in Favor of the Principal Debtor in Bill of Exchange within the Scope of TCC Art. 702/I

Merve SARIKAYA

ÖZ

Avalin hükümlerini düzenleyen 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu m. 702/1'de “aval veren kişinin kimin için taahhüt altına girmiş ise aynen onun gibi sorumlu olacağı” ifade edilmektedir. Hükümde yer alan aynen onun gibi sorumlu olma ifadesi ile ne kastedildiği doktrinde tartışmalı bir konudur. Bazı müellifler hükmü, avalist ile lehine aval verdiği kimsenin sorumluluğunun şekli kapsamını da aşarak maddi yönden özdeş olduğu şeklinde yorumlamakta; buradan hareketle asıl borçlunun avalistinin asıl borçlu, başvurma borçlularının avalistinin ise başvurma borçlusu sıfatını aldığını savunmaktadırlar. Asıl borçlunun avalistini asıl borçlu kabul etmek, senedin ödeme için doğrudan avaliste ibraz edilmesini ve ödenmeme durumunda başvurma hakkının kullanılabilmesini mümkün kılmaktadır. Yine bu kabul, yalnızca asıl borçluya yöneltilebilecek birtakım taleplerin onun avalistine de yöneltilebilmesinin önünü açacaktır. Bu çalışmada, kambiyo senedinin asıl borçlusunun avalistine yönelik olarak, “kimin için taahhüt altına girmişse aynen onun gibi sorumlu olması” ile ne kastedildiği, avalin kambiyo hukukuna has özellikleri ışığında tespit edilmeye çalışılacak, bunun sonucunda asıl borçlunun avalistinin asıl borçlu olup olmadığı ile avalistin sorumluluğunun çerçevesi ile şartları ortaya konulacaktır. Avalistin sorumluluğunun maddi kapsamı ise bu çalışmanın konusu dışındadır.

Anahtar Kelimeler: Aval, Avalist, Asıl Borçlu, Başvurma Borçlusu, Sorumluluk.

* Dr. Öğr. Üyesi, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı, merve.tugsavul@marmara.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5796-2468.

Sorumlu Yazar/Correspondence Author: Merve SARIKAYA

E-posta/E-mail: merve.tugsavul@marmara.edu.tr

Geliş Tarihi/Received: 19.02.2025

Kabul Tarihi/Accepted: 24.05.2025

How to cite this article/Atf için: Merve SARIKAYA, ‘Kambiyo Senetlerinde Asıl Borçlu Lehine Aval Verenin Sorumluluğunun TTK m. 702/I Çerçevesinde Değerlendirilmesi’ (2025) 31 (1) Prof. Dr. Havva Güzin Üçışık’a Armağan Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi 910-928. DOI: 10.33433/maruhad.1643239.

ABSTRACT

Article 702/1 of the TCC, which regulates the provisions of the aval, stipulates that “the avalist shall be liable in the same manner as the person for whom he has given the guarantee.” In the doctrine, this provision is interpreted as meaning that the liability of the avalist and the person in whose favor the avalist has given the aval is materially identical; based on this, some authors argue that the avalists in favor of the principal debtor are considered as principal debtors, while the avalists in favor of the recourse debtors are considered as recourse debtors. Accepting those who guarantee in favor of the principal debtor as principal debtors makes it possible to demand payment by presenting the promissory note directly to the avalist. Again, accepting the principal debtor’s avalist as the principal debtor will pave the way for certain claims that can only be directed to the principal debtor to be directed to its avalist. In this study, it will be attempted to determine what is meant by “liable in the same manner as the person for whom he has given the guarantee” for those who give a guarantee in favor of the principal debtor of the bill of exchange, in the light of the specific features of the aval in the law of bill of exchange, and as a result, whether the principal debtor’s avalist is the principal debtor or not, and the frame and conditions of his liability will be revealed. The determination of the material scope of the avalist’s liability is outside the scope of this study.

Kelimeler: Aval, Avalist, Principle Debtor, Recourse Debtor, Liability.

I. GİRİŞ

Aval, kambiyo senedi ile borç altına girenler lehine verilen ve senedin ödemesini temin eden kambiyo hukukuna özgü bir güvencedir¹. “*Police kefaleti*”² olarak adlandırılmakta ise de avalin, Türk Borçlar Kanunu (TBK)³ anlamında kefalet ile oldukça önemli farkları bulunmaktadır⁴. Bu farklardan en önemlisi avalin diğer kambiyo taahhütleri gibi bağımsız bir taahhüt olmasıdır⁵. Bu özelliği nedeniyle temin ettiği taahhüdün geçersizliği, avalin geçerliliğine kural olarak etki etmemektedir.

Avalin hükümlerini düzenleyen Türk Ticaret Kanunu (TTK)⁶ m. 702/I, avalistin, kimin için taahhüt altına girmişse aynen onun gibi sorumlu olacağını düzenlemektedir. Bu düzenleme doktrinde farklı şekillerde yorumlanmakta, hukuki tartışma avalistin senetteki hukuki konumu ve sorumluluğunun lehine aval verdiği kimse ile aynı olup olmadığı noktasında toplanmaktadır. Diğer bir ifade ile

- 1 Yaşar Karayalçın, *Ticaret Hukuku III. Ticari Senetler (Kambiyo Senetleri)* (4. Bası, Sevinç Matbaası 1970) 166; Fırat Öztan, *Kıymetli Evrak Hukuku* (2. Bası, Turhan 1997) 790; Turgut Sengir, *Aval Hukuku* (Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 1967) 4; Hayri Domaniç, *Kıymetli Evrak Hukuku* (2. Baskı, Fakülteler Matbaası 1975) 186, 190; Mehmet Bahtiyar, Nihat Taşdelen, Levent Biçer ve Esra Hamamcıoğlu, *Kıymetli Evrak Hukuku*, (Beta 2022) 102.
- 2 Alman Kambiyo Senetleri Kanunu (“WG”)’nın 30. maddesinde aval, “kambiyo senedi (police) kefaleti” anlamına gelen “*Wechselbürgerschaft*” kelimesi ile ifade edilmektedir. Türk hukukunda bu kullanım için bkz. Öztan (n 1) 790.
- 3 Türk Borçlar Kanunu, Kanun Numarası: 6098, Kabul Tarihi: 11.1.2011, RG 04.02.2011/2736.
- 4 Kambiyo senedinin ödenmesi TBK hükümleri uyarınca da temin edilebilmekte iken; senet yahut alonj üzerine “*kefilim*” sıfatı ile imza atılması halinde bu işlem TTK m. 701/II uyarınca aval olarak kabul edilecektir. Bu hususta bkz. Ertan Demirkapı, *Kambiyo Senetlerinin Aval Yoluyla Temini* (Güncel Hukuk 2005) 50 vd. Aval ve kefalet sözleşmesinin karşılaştırması hakkında bkz. Jale Güral, ‘Kefalet Akdiyle Aval Arasındaki Fark ve Benzerlikler’ (1951) 8(3-4) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi 435, 436-437.
- 5 Nizam İpekçi ve Nedret İlbuldu, *Türk Ticaret Yasasında Aval* (İpekçi 2000) 9.
- 6 Türk Ticaret Kanunu, Kanun Numarası: 6102, Kabul Tarihi: 13.01.2011, RG 14.02.2011/27846.

mesele, asıl borçluya aval verenlerin asıl borçlu, başvurma borçlularına aval verenlerin ise başvurma borçlusu sıfatı alıp almayacağına ilişkindir⁷. Bu tartışma, kambyo senedinin asıl borçlunun avalistine ibraz edilip edilmeyeceği, yalnızca belirli bir hukuki konumda – çalışmamız itibarıyla asıl borçlu konumunda – bulunan senet borçlularına yöneltilen hukuki taleplerin, tıpkı onun gibi sorumlu olmasından hareketle bu kimselerin avalistlerine de yöneltilip yöneltilmeyeceği sorularının cevabı bakımından önemlidir. Çalışmamızda, TTK m. 702/1'in doktrin ve yargı kararlarında nasıl yorumlandığı ele alındıktan sonra görüşümüz, avalin temel özellikleri ışığında ortaya konulacaktır.

II. TTK M. 702/1'İN KAPSAMINA İLİŞKİN GÖRÜŞLER

A. DOKTRİNDE VE YARGI KARARLARINDA TTK M. 702/1'E ATFEDİLEN ANLAM

Avalin hükümlerini düzenleyen TTK m. 702/1'de “*aval veren kişinin kimin için taahhüt altına girmiş ise aynen onun gibi sorumlu olacağı*” düzenlenmektedir. Maddenin ikinci fıkrasında ise avalin, taahhüt ettiği borcun şekle ait bir noksan dışında sakat olmasının aval verenin taahhüdünü etkilemeyeceği

7 Asıl borçlu, sorumluluk zincirinin en üst basamağında olan, yaptığı ödeme ile tüm senet borçluları bakımından kambyo borcunu sona erdiren ve kendisinin kambyo hukuku çerçevesinde başka senet borçlularına başvuru imkanı bulunmayan kimsedir, Hayri Bozgeyik, *Poliçede Müracaat Hakkı* (Seçkin 2003) 32. Başvurma borçluları ise asıl borçlu dışında kalan ve senet bedelinin ödenmemesi üzerine başvurma hakkı kapsamında kendilerine talep yöneltililecek olan (poliçede düzenlenen), cirantalar, avalistler ve araya girenlerdir, Bozgeyik *Müracaat* (n 7) 35.

Poliçenin temelinde bir havale ilişkisi bulunmaktadır. Bu durum, “belirli bir bedelin ödenmesi hususunda kayıtsız ve şartsız havale”yi poliçenin zorunlu unsurları arasında düzenleyen TTK m. 671/1.b'den de anlaşılmaktadır. Poliçe de tıpkı havale gibi üç taraflı bir hukuki ilişkidir. Düzenleyen (keşideci) poliçeyi tanzim ederek lehtara teslim etmekle aralarındaki karşılık ilişkisi uyarınca muhataba, lehtara senet bedelini ödeme; lehtara da bu bedeli tahsil yetkisi tanımaktadır. Bir poliçe keşide edildiğinde muhatap, düzenleyene borçlu olsa dahi poliçeyi kabul etmek zorunda olmayıp; ancak kabul (TTK m. 695) ile kambyo taahhüdünün asıl borçlusu haline gelir ve vadede poliçe bedelini ödemeyi üstlenir (TTK m. 698/1). Naci Kınacıoğlu, *Kıymetli Evrak Hukuku* (5. Bası, Feryal 1999) 172; Hüseyin Ülgen, Mehmet Helvacı, Aslan Kaya ve N. Füsun Nomer Ertan, *Kıymetli Evrak Hukuku* (14. Bası, Vedat 2021) 109-111; Öztan (n 1) 545; Karayalçın (n 1) 174. Kabul edilmeme durumunda poliçeyi nihai olarak düzenleyen ödemekte ise de düzenleyen hiçbir zaman poliçenin asıl borçlusu konumuna gelmemektedir. Düzenleyen her zaman başvurma borçlusu olup hamilin düzenleyene başvurabilmesi için poliçenin muhatap tarafından kabul edilmemesi ve/veya ödenmemesi gerekmektedir. Düzenleyenin kabul edilmeme halinde asıl borçlu haline geldiğini doğrudan ifade etmemekle birlikte bu halde düzenleyenin sorumluluk zincirinin ilk halkası olduğunu belirten bir görüş için bkz. Bozgeyik *Müracaat* (n 7) 32. Kabul edilmeme halinde düzenleyenin poliçenin asıl borçlusu haline geldiğine yönelik bkz. Mehmet Helvacı, ‘Kambyo Senetlerine Özgü Takip Yolları’ (2013) 71(2) İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 165, 178.

Bono, bir ödeme vaadi içermekte olup (TTK m. 776/1.b), bonoda, poliçenin aksine, ikili bir ilişki mevcuttur. Bono düzenleyen tarafından tanzim edilip lehtara teslim edilmekle kambyo taahhüdü doğar. Düzenleyen, bononun asıl borçlusudur (TTK m. 779/1).

Poliçeye benzer şekilde çekin temelinde de belirli bir bedelin kayıtsız ve şartsız havalesi bulunmaktadır (TTK m. 780/1.b). Muhatabı her zaman bir banka olan (TTK m.782/1) çekin keşidesi ile düzenleyen, kanuni ibraz süreleri içerisinde lehtara ve çeki ondan devralan yetkili hamile çek bedelini muhatap bankadan talep yetkisi tanımaktadır, Abuzer Kendigelen, *Çek Hukuku* (5. Baskı, On İki Levha 2019) 45. Çekin nihai ödeme yükümlüsü muhatap banka ise de açıkça muhatabın kabul yasağı (TTK m. 784) düzenlendiğinden, çekte poliçe ve bonoda olduğu gibi bir asıl borçlu bulunmamaktadır. Düzenleyen dahil tüm çek borçlularına başvurma hakkı muhatap bankaya ibrazın akabinde senedin ödenmemesi durumunda kullanılabilir. Süresi içerisinde muhatap bankaya ibraz edilmeyen bir çek dolayısıyla düzenleyen de dahil olmak üzere senet borçlularına, kambyo hukuku kapsamında müracaat edilemeyeceğine dair bkz. Kendigelen (n 7) 290, 390.

belirtilmektedir. Doktrinde iki fıkranın birbiriyle olan bağlantısı saptanarak avalin, temin ettiği taahhüt ile maddi ve şekli bağlantısı ortaya konulmaya çalışılmaktadır.

Baskın görüş TTK m. 702'nin, avalistin sorumluluğunun maddi kapsamına ilişkin bir düzenleme ihtiva etmediğini, bu hususta genel prensiplerin geçerli olacağını; ikinci fıkranın ise bir istisnaya yer vererek, şekle ait noksan bir yana lehine aval verdiği taahhüdün batıl olması halinde dahi avalistin sorumlu olmaya devam edeceğini belirtmektedir⁸. Şekli sakatlıkların avalin hükümsüzlüğüne sebebiyet vermesi, lehine aval verilen kimse ile avalist arasında şekli bir bağ kurulduğunu göstermekte, aval, şeklen temin ettiği borcun fer'isi olarak tarif edilmektedir⁹. Avalin bağımsız bir taahhüt olması karşısında temin ettiği borç ile aralarında maddi anlamda fer'ilik ise bulunmadığı kaydedilmektedir¹⁰. Anılan görüş taraftarlarına göre, aval verenin taahhüdünün maddi anlamda temin ettiği taahhütten bağımsız olmasının kıymetli evrak hukukunun temel ilkeleri bağlamında tartışmasız olduğu belirtilmektedir. Zira doğrudan doğruya mevcut ilişkiden doğan defilerin yalnızca bu ilişkinin tarafları arasında ileri sürülebileceğine dair düzenleme (TTK m. 687/I) avalist ile lehine aval verilen kimse arasında da geçerli olup; ikinci fıkrada düzenlenen tek istisna avalin şekle ait noksanla sakat olmasıdır¹¹.

Aksi kanaat ise TTK m. 702/I'in avalistin sorumluluğuna ilişkin özel bir düzenleme ihtiva ettiğidir. Bu görüşü savunanlar, avalin diğer kambiyo taahhütlerine nazaran özellik arz etmesi ve avalin mevcut bir kambiyo borcunu temin etmesi nedeniyle aval veren ile lehine aval verilen arasındaki bağın daha kuvvetli olduğunu, temin edilen alacağın şeklen geçersiz olması halinde aval sorumluluğunun da doğmamasının iki taahhüt arasındaki maddi bağın bir kanıtı olduğunu belirtmektedirler. Ayrıca bu görüş avalistin, lehine aval verdiği kimsenin sahip olduğu şahsi defileri hamile karşı da dermeyeran edebilmesi gerektiğini savunmaktadır. Böylece doktrindeki genel kanaatin aksine aynen onun gibi sorumlu olma düzenlemesi ile aval ve güvence altına aldığı kambiyo taahhüdü yalnızca şekli değil maddi olarak da birbirine bağlanmaktadır¹².

8 Öztan (n 1) 792; Hasan Pulaşlı, *Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları* (7. Baskı, Adalet 2019) §15, N 7.

9 Demirkapı (n 4) 119-120; Sengir (n 1) 8. Örneğin, senedin lehine aval verilen kimseye kısmi ciro ile intikal etmesi halinde şekle ait noksan mevcuttur, Sengir (n 1) 29. Sahte imzayı da şekle ait noksan kabul eden bir görüş için bkz. Halil Arslanlı, *Ticari Senetler Dersleri* (3. Bası, Sermet 1952) 108.

10 Avalistin taahhüdünün bağımsız olduğu yönünde bkz. Arthur Meier Hayoz und Hans Casper Von der Crone, *Wertpapierrecht* (2. Baskı, Stampfli 2000) §12 Rn 11; Stephan Netzle, 'OR 1020 1022' in Heinrich Honsell, Nedim Peter Vogt und Rolf Watter (eds), *Basler Kommentar Wertpapierrecht Art 965-1186 OR* (Helbing Lichtenhahn 2012) OR 1020 Rn 4; Hans Kuhn, 'OR 1020 1022' GmbH, *Genossenschaft, Handelsregister und Wertpapiere – Bucheffektengesetz Art 772-1186 OR und BEG* (3. Auflage, Schulthess Juristische Medien 2016) OR 1020 Rn 2.

11 Demirkapı (n 4) 123. Avalin bağımsız bir taahhüt olması nedeniyle, TTK m. 702/I'in, avalistin lehine aval verdiği kişiye ait şahsi defileri dermeyerana imkanı bulunduğu şeklinde yorumlanamayacağı yönünde bkz. Ali Bozer ve Celal Göle, *Kıymetli Evrak Hukuku* (11. Bası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 2024) 180. Ayrıca bkz. Adolf Baumbach, Wolfgang Hefermehl und Matthias Casper, 'WG 32' *Wechselgesetz, Scheckgesetz, Recht des Zahlungsverkehrs* (24. Baskı, Beck 2024) Rn 2; Karayalçın (n 1) 233; Arslanlı (n 9) 108; Pulaşlı (n 8) §15, N 22; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer ve Hamamcıoğlu (n 1) 109; Burak Adıgüzel, 'Aval Verenim Başvuru Hakkı' iç: *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Merih Kemal Omağa Armağan Özel Sayı Cilt I* 34; İrem Toros, *Teori ve Uygulamada Aval* (Seçkin 2019) 152.

12 Raziye Aksu, *Aval Kurumu* (Seçkin 2015) 159-160. *Odman Boztosun* da avalin bir teminat olmasından hareketle lehine aval verilen kimsenin sahip olduğu şahsi defilerin avalist tarafından hamile ileri sürülebileceğini; yalnızca kefaletten farklı olarak bunun bir zorunluluk olmayıp bir imkan olduğunu, böylece bu imkandan yararlanmasa dahi avalistin, başvurma hakkını kaybetmeyeceğini belirtmektedir, Ayşe Odman Boztosun, 'Avalde Defiler' (2007) 11 Terazi Hukuku

Doktrinde avalistlerin sorumluluğu, avalin temin ettiği borçla arasındaki bağlantının niteliğini tespiti çalışan bu tartışmanın bir uzantısı olarak, lehine aval verdiği kimsenin senetteki konumuna göre ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Öyle ki, bir görüşe göre poliçe ve bononun asıl borçlusu lehine aval verilmesi halinde aynen onun gibi sorumlu olma ilkesi nedeniyle avalist de asıl borçlu konumuna yükselmektedir. Hüküm, avalistin aval veren ile eşit derecede ve müteselsil sorumluluğunu düzenleyen ana kural olup avalist, kanuni düzenlemelerin izin verdiği çerçevede sorumluluğunu asıl borçludan farklılaştırmamış ise aynen onun gibi ve asıl borçlu sıfatı ile sorumlu olacaktır¹³.

Diğer bir görüşe göre ise avalist, kimin lehine aval verirse versin her durumda başvurma borçlusudur¹⁴. *Demirkapı*, avalistin sorumluluğunu yalnızca TTK m. 702/I hükmü ile açıklamanın hatalı sonuçlar vereceğini belirterek sorumluluğun ayrıca ödeme ve başvurma hakkına ilişkin hükümler ile birlikte değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Yazar, poliçeyi ödeyecek kişinin son noktada kabul eden muhatap olduğunu, bu nedenle avalin muhataba verilmesi durumunda dahi kabul ve ödeme için ibrazın önce muhataba yapılması gerektiğini belirterek avalistin poliçeyi ödeyen son kişi olamayacağını vurgulamakta; başvurma hakkına ilişkin TTK m. 730/I'de "cirantalara, düzenleyene ve diğer borçlulara karşı sahip olduğu hakları kaybeder" ifadesinin de avalistlerin, kimin lehine aval verilerse versinler başvurma borçlusu olduklarının bir kanıtı olduğunu ifade etmektedir. Zira diğer

Dergisi 53, 66. Avalistin lehine aval verdiği kişiye ait olan ve kendisi tarafından bilinen şahsi defileri hamile ileri sürme mecburiyetinde olduğu yönünde bkz. Domanıç (n 1) 197. Avalistin kendisine başvuran hamile karşı aval verdiği kişinin kullanabileceği bütün savunmaları ileri sürebileceği yönünde bkz. Ersin Çamoğlu, *Kıymetli Evrak Hukukunun Temel İlkeleri* (2. Baskı, Vedat 2023) N 221g. Doktrinde bir görüş, avalistin, aval verilenin şahsi defilerini hamile dermeyanı bakımından, aval verilen ve avalistin taahhütlerinin sıkı sıkıya bağlı olduğu ve böyle bir bağın bulunmadığı halleri birbirinden ayrı değerlendirmektedir. Yazar, ifa (ödeme), ibra, takas gibi hallerde, senet iade edilmemiş olsa dahi aval verilenin borcunun sona erdiğini, bu nedenle bu borcu temin eden avalistin sorumlu kalmasının hakkaniyete aykırı olduğunu, avalistin bu hususları şahsi defi olarak hamile ileri sürebileceğini belirtmektedir, Emrah Delice, 'Kambiyo Senetlerinde Aval' (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi 2022) 250. Ayrıca bkz. "Yapılan ödemelerin avalist tarafından defi olarak, asıl borçlu gibi ileri sürülebileceğinin kabulü zorunludur. Bu bağlamda, menfi tespit davalarında, dava tarihi itibarıyla davacının borcunun bulunup bulunmadığının belirlenmesi için, asıl borçtan ödemeler düşülerek dava tarihi itibarıyla bakiye kalan kısım belirlenmeli ve borç sona erdiği oranda davanın kabulüne karar verilmelidir." Yargıtay 11 HD, E 2021/1914 K 2022/6923, 12.10.2022 (Yargıtay Kararları, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi (2023) (39)2 505-506). Yazarca sayılan hallerin tamamı lehine aval verilen borcu sona erdiren hallerdir. İbra edilen yahut ödeme ile sona eren borcun senedin asıl borçlusuna ait olması halinde kambiyo senedi, senedin iadesi karşılığında ödenmiş olacak, böylece tüm senet borçluları ve avalistler de sorumluluktan kurtulacaktır. Ödemenin başvurma borçlularından biri tarafından yapılması durumunda ise bir ayırım yapılması gerekmektedir. Ödemeyi yapanın, lehine aval verilen başvurma borçlusu yahut onun başvurma hakkı kapsamında müracaat edebileceği senet borçluları olması durumunda avalistin de sorumluluğunun sona ermesi için doğası gereğidir. Aynı yönde bkz. Demirkapı (n 4) 196-197; Lerzan Yılmaz, *Kambiyo Senetlerinde (Çek-Bono-Poliçe'de) Defiler* (2. Baskı, Aristo 2017) 484. Ödemenin yapılması ve fakat senedin iade edilmemesi durumunda kötü ödeyen iki kere öder ilkesi devreye girecektir, zira senedin alacaklının elinde olması ödenmediğine karinedir, Yılmaz (n 12) 485; Delice (n 12) 250-251. *Kanaatimizce*, mevcut bir borç için kambiyo senedi verilmesinin kural olarak ifa uğruna edim sayılması ve (emre ile hamiline) kambiyo senetlerinin kamu itimadını mazhar olması karşısında, avale temin edilen asıl borç ilişkisinde borçlunun ibra edilmesi yahut asıl borcun takası gibi hususlar, senet iade edilip kambiyo borucunu da sona erdirmeyi ise yalnızca taraflar arasında etki doğuracaktır. Aynı yönde bkz. Yılmaz (n 12) 484 487.

13 Asıl borçlunun avalistini açıkça asıl borçlu olarak ele alan görüş için bkz. Bozgeyik *Müracaat* (n 7) 135; Adıgüzel (n 11) 33. Krş. bkz. "...düzenleyen, bononun asıl borçlusudur. Poliçede ise asıl borçlu, kabul eden muhataptır...Ayrıca düzenleyene veya kabul eden muhataba aval verenler...kambiyo ilişkisinde asıl borçlu gibi sorumludurlar", Ülgen, Helvacı, Kaya ve Nomer Ertan (n 7) 229.

14 Demirkapı (n 4) 168; Aksu (n 12) 124.

borçlular ile kastedilen olsa olsa madde metninde açıkça zikredilmeyen avalistler ile araya girenler olabilecektir¹⁵.

Aksu da asıl borçlunun yapacağı ödemenin tüm senet borçluları bakımından kambiyo alacağını sona erdireceğini, TTK m. 702/III uyarınca aval veren senet bedelini ödediği takdirde lehine taahhüt altına girdiği kişiye karşı poliçeden doğan hakları iktisap edeceğinden kambiyo senedinden doğan borcun sona ermeyeceğini belirterek bu hususun, kimin lehine aval verilerse versinler avalistlerin her durumda başvurma borçlusu olduğunun ispatı niteliğinde olduğunu kaydetmektedir¹⁶. Zira aval veren, ödeme yapması durumunda lehine aval verdiği kişiye aralarındaki temel ilişki dolayısıyla değil, kambiyo hukuku dolayısıyla müracaat etmektedir¹⁷.

Yargı kararlarına bakıldığında farklı yönde kararlar dikkat çekmektedir. Öyle ki Yüksek Mahkeme kimi kararlarında¹⁸ avalin maddi anlamda bağımsız bir taahhüt olduğunu vurgulamakta buna karşın başkaca kararlarında TTK m. 702/I'de yer alan aynen onun gibi sorumlu olma düzenlemesini gerekçe göstererek aval ile lehine aval verilen taahhüdü maddi olarak ilişkilendirmektedir. Örneğin Yargıtay bir kararında¹⁹ teminat amacıyla düzenlenen ve bedelsiz kalan bir senet dolayısıyla düzenleyenin sorumlu olmadığını; düzenleyen lehine aval veren kişinin de avalistin kimin için taahhüt altına girmişse aynen onun gibi sorumlu olmasından hareketle ödeme yapmaktan kaçınabileceğini belirtmiştir. Yine Yargıtay, senetteki konumu dolayısıyla yalnızca lehine aval verilen kimseye ait

15 Demirkapı (n 4) 155-156.

16 *Aksu* (n 12) 124-125. *Bozgeyik*, kabul eden muhatabın avalistin yapacağı ödeme ile tüm borçlular değil yalnızca başvurma borçluları bakımından senetten doğan borcun sona ereceğini belirtmekte, yine de bu kişileri asıl borçlu kabul etmektedir, *Müracaat* (n 7) 35.

17 Aynı yönde bkz. Demirkapı (n 4) 156, dn 594.

18 Avalistin, senedin bedelsiz kaldığı yönündeki iddiayı, bu iddia asıl borçluya ait şahsi defî niteliği taşıdığından, hamil olan davalıya karşı ileri süremeyeceği yönünde bkz. Yargıtay 11 HD, E 2022/7462 K 2023/789, 13.2.2023; Yargıtay 19 HD, E 2016/19125, K 2018/4359, 20.9.2018; Ankara BAM 22 HD, E 2018/1651, K 2021/1046, 21.6.2021 <<https://www.lexpera.com.tr>>.

19 “*Takip konusu senedin teminat senedi olduğu ve keşideci konumunda olan davacı ...’in senedin verilme nedenine yönelik taşınmaz devir borcunu yerine getirdiği, dolayısıyla senedin bedelsiz kaldığı ve senet nedeniyle sorumlu tutulamayacağı belirlendikten sonra, TTK 702/1 maddesindeki ... düzenlemeye ve yukarıdaki açıklamalara aykırılık oluşturacak şekilde senet üzerinde imzaları bulunan davacıların senetten dolayı sorumlu oldukları kabullenilerek yazılı şekilde karar verilmiş olması usul ve yasaya aykırı olup, kararın bozulması gerekmektedir.*” Yargıtay 3 HD, E 2020/7398, K 2020/394, 25.1.2021 <<https://www.lexpera.com.tr>>.

Uyuşmazlık konusu kararda senedin üzerinde “arsaya karşılık aldım senedi” ibaresinin bulunduğu belirtilmektedir. Bu halde esasen hangi temel ilişkinin teminatı olduğu senet metninde açıkça yer aldığından “belirli bir bedelin kayıtsız ve şartsız ödeme vaadi” unsurunun (TTK m. 776/I.b) ortadan kalktığından ve senedin geçersizliğinden bahsetmek gerekecektir. Teminat kayıtlarının çeşitleri ve kambiyo senedinin geçerliliğine etkileri için bkz. Merve Sarıkaya, *Kambiyo Senetlerinde Teminat Kaydı* (Vedat 2018) 86-108. Zorunlu unsur eksikliği nedeniyle geçersiz olan bir kambiyo senedinde diğer tüm taahhütler gibi aval taahhüdü de geçerli olmayacaktır. Nitekim avalin geçerliliği için öncelikle geçerli bir kambiyo senedi bulunmalıdır. Bu hususta bkz. Adıgüzel (n 11) 41. Kambiyo senedinin şekli unsurlarındaki eksiklik sebebiyle geçersiz olması halinde senet üzerinde yer alan aval beyanının ayakta tutulmasına yönelik görüşler için bkz. Demirkapı (n 4) 38-40.

Mevcut uyuşmazlıkta ise teminat kaydının niteliği ile kambiyo senedi vasfına etkisi hiç tartışılmamakta, senedin teminat amacıyla verildiği ve bedelsiz kaldığı saptandıktan sonra avalistin, lehine aval verdiği kişi hangi şartlarda sorumlu ise, kendisinin de borçtan o şekil ve kapsamda sorumlu olacağı belirtilmektedir. Lehine aval verilen düzenleyenin bedelsizlik şahsi defisini dermeyeran edebileceği ve avalistin de bu nedenle ödemediği imtina edebileceğine hükmedilmektedir. Böylece Yargıtay, iki taahhüdün maddi anlamda da özdeş olduğunu kabul ettiği izlenimini uyandırmaktadır.

bazı hak ve yükümlülüklerin bu kimselerin avalistlerine de ait olacağını hükme bağlamakta; buna gerekçe olarak ise TTK m. 702/I'i işaret ederek sorumluluğun maddi bakımdan da özdeş olmasını göstermektedir²⁰.

B. KANAATİMİZ

1. Sorumluluğun Maddi Kapsamı Bakımından Değerlendirme

Avalin hükümlerini düzenleyen TTK m. 702/I'in avalistin kimin için taahhüt altına girmişse aynen onun gibi sorumlu olduğunu hükme bağlaması, bu ayniyet ile ne kastedildiğinin ortaya konması ihtiyacını gündeme getirmektedir. Hüküm ilk nazarda aval verilen kişi hangi şartlar altında ve hangi kapsamda sorumlu ise avalistin de tıpkı onun gibi sorumlu olacağı izlenimini uyandırmakta, avalistin sorumluluğunun temin ettiği taahhüt ile ayniyet arz etmesi gerektiğini akla getirmektedir²¹.

İsabetli bir değerlendirme yapılabilmesi için TTK m. 702/I ile m. 702/II'nin birbiri karşısındaki durumunun incelenmesi, böylece birinci fıkranın yorumlanmasında ikinci fıkranın yol gösterici nitelikte olup olmadığının tespit edilmesi gerekmektedir.

Emre ve hamiline yazılı kambiyo senetleri kamu itimadını mazhar kıymetli evraktır²². Bunların devri, “senetten doğan hakların” devri (TTK m. 684/I) sonucunu doğurmaktadır. Diğer bir ifade ile iyiniyetli üçüncü kişiler, kambiyo taahhüdünün altında yatan temel ilişkide mevcut bir hukuki geçersizlik bulunsu bile bu sakatlık görünüşe sirayet etmemiş ise senedi devralmakla geçerli bir hak iktisab etmektedirler. Kambiyo senetlerinde cari olan taahhütlerin (imzaların) bağımsızlığı da esasen bu ilkenin bir sonucu olup, kambiyo senetlerinin tedavül hızı ve güvenliği amacına hizmet etmektedir.

TTK m. 677, bir poliçenin (m. 778/II.d atfı ile bono; m. 818/I.c atfı ile çek için de caridir) ehliyetsizlik, sahte imza, hayali imzalar gibi sahibini bağlamayan imzaları içermesi halinde diğer imzaların geçerliliğinin etkilenmeyeceğini hükme bağlamaktadır. Hüküm, senedi devralan iyiniyetli üçüncü kişileri, temel ilişkide meydana gelebilecek bilinmeyen sakatlıklardan koruma amacı taşımaktadır²³.

20 Yargıtay'ın bu yönde kararları ile kararların değerlendirmesi için bkz. II B 1.

21 Bu anlamda hükmün ikinci fıkra ile çelişkili olduğu yönünde bkz. Öztan (n 1) 817. İki fıkra arasındaki tezatlığa dikkat çekmesi bakımından aynı yönde bkz. Karayalçın (n 1) 230-231.

22 Doktrinde kambiyo senetlerinin mücerret olduğu, mücerretliğin ise ispat mücerretliği ve maddi mücerretlik olarak iki görünümü bulunduğu; maddi mücerretliğin senedi devralan iyiniyetli üçüncü kişilere karşı şahsi defillerin ileri sürülebilmesi noktasında kendini gösterdiği bu nedenle nama yazılı kıymetli evrakın mücerret olmadığı kabul edilmektedir. Birçokları yerine bkz. Ülgen, Helvacı, Kaya ve Nomer Ertan (n 7) 104. Bizim de iştirak ettiğimiz görüşe göre şahsi defillerin senedi bile borçlu zararına devralmayan üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesi, kambiyo senetlerinin kamu güvenini haiz olmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle ekseriyetle kabul edildiği gibi kambiyo senetlerinin lehtarın cirosu ile mücerretlik kazandığı görüşünde isabet bulunmamakta olup, senet temel ilişkinin tarafları arasında da mücerrettir. Ne var ki temel ilişkinin tarafları arasında kamu itimadını mazhar olma söz konusu olmayacaktır. Hal böyle olunca nama yazılı kambiyo senetleri mücerret olmasına karşın kamu itimadını mazhar değildir, Öztan (n 1) 172; Nürkut İnan, *Çek Rizikolarından Doğan Sorumluluk* (1981) Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 101 vd; Sarıkaya (n 19) 71-72.

23 Öztan (n 1) 416-417.

Bahsi geçen sakatlıklar dış görünüşe sirayet etmeyen geçersizlik halleridir. Nitekim TTK m. 677’de sayılanlar incelendiğinde örneklerin tamamının bu neviden olduğu görülmektedir²⁴.

Öte yandan doktrinde TTK m. 677’de yer alan “*herhangi bir sebeple bağlamayan*” imzalar ifadesinden maddede sınırlayıcı bir sayım yapılmadığı ve şekle ait noksanın da örnek kabildinden sayılabileceği ifade edilmektedir²⁵. Bu görüş uyarınca, örneğin cirantalarından birinin el yazısı ile imza atmak yerine parmak izi basması halinde ilgili taahhüt geçersiz olacak, diğer imzaların geçerliliği ise bundan etkilenmeyecektir.

Taahhütlerin bağımsızlığı ilkesi senette yer alan bütün taahhütler gibi aval taahhüdü bakımından da caridir. Ne var ki aval taahhüdünün mevcut olan bir kambiyo borcunu temin etmesi onu cirodan ayırmaktadır²⁶. İki taahhüt arasındaki bu bağ nedeniyle, TTK m. 702/II düzenlemesi avalin geçerliliğini temin ettiği borcun şeklen geçerli olmasına bağlayarak imzaların bağımsızlığı prensibine bir istisna getirmektedir²⁷. Temin edilen taahhüdün doğumundaki iç sakatlıklar –örneğin ehliyetsizlik – ise genel prensip gereği avalin geçerliliğine etki etmeyecektir.

Aval ile temin edilen taahhüdün şeklen geçersiz olması avalisti sorumluluktan kurtarmakta ise de hükmün birinci ve ikinci fıkraları iki farklı hususu düzenlemektedir. *Kanaatimizce*, TTK m. 702/II, yalnızca aval taahhüdünün geçerliliğine ilişkin olup, ilgili fıkranın avalin temin ettiği taahhüt ile arasındaki maddi bağlantıyı ortaya koyma bakımından bir etkisi bulunmamaktadır. Zira bir taahhüdün şekli geçerliliği ile sorumluluğunun kapsamını tayin etmek mümkün olmayıp taahhüdün geçerliliği ve taahhüt sahibinin sorumluluğu iki farklı husustur. Esasen TTK m. 702, avalistin sorumluluğunun içeriğine ilişkin bir düzenleme ihtiva etmemekte olup bu kapsamı tayin etmek için kambiyo taahhütlerine ilişkin genel ilkelere başvurmak gerekmektedir.

Aval bir kambiyo borcunu güvence altına alsa da kendisi bağımsız ve mücerret bir taahhüttür. Avalistin sorumluluğu bağımsızdır ve kambiyo senedinden kaynaklanmaktadır²⁸. Bu itibarla ikinci fıkra ile ilk fıkra bir istisna getirildiğini söylemek mümkün değildir. Zira bu yorum bizi, avalistin

24 Nitekim *Pulaşlı*, temin edilen taahhüdün örneğin parmak basma suretiyle imza edilmesi halinde bu durumun senetten görüldüğünü, aval taahhüdünün bu nedenle geçersiz olduğunu belirtmektedir, *Pulaşlı* (n 8) §15 N 17.

25 Hükmün yalnızca iç sakatlıklara ilişkin olduğuna, şekle ait noksanın hükmün kapsamında değerlendirilemeyeceğine ilişkin bkz. *Öztan* (n 1) 415. Yazar, temin edilen borcun şekle ait bir noksanla sakat olması halinde avalistin de sorumluluktan kurtulacağına ilişkin TTK m. 702/II’yi bunun ispatı olarak görmektedir.

26 Cironun teminat fonksiyonu bulunmakta olup senet metninde aval taahhüdünün bulunması senedin ödenmesinin şüpheli görüldüğüne dair bir izlenim yarattığından uygulamada teminat, ciro ile sağlanmaktadır.

27 Hükmün, taahhütlerin bağımsızlığı ilkesine ilişkin olduğu yönünde bkz. *Baumbach, Hefermehl und Casper* (n 11) Rn 2; *Kınacıoğlu* (n 7) 210; *Pulaşlı* (n 8) §15 N 7; *Öztan* (n 1) 812; *Demirkapı* (n 4) 123. Burada ifade edilen yalnızca temin edilen borca dair şekli sakatlıklardır. Zira, kambiyo senedinin geçersizliği sonucunu doğuracak şekli eksiklikler zorunlu unsurun mevcut olmamasından bahisle senedin kambiyo senedi vasfını ortadan kaldıracığından; bu hususun senetteki tüm taahhüt sahiplerince ileri sürülebilmesi mümkündür.

28 *Reha Poroy ve Ünal Tekinalp, Kıymetli Evrak Hukuku Esasları* (24. Bası, Vedat 2021) N 295. Aval, taraflar arasındaki temel ilişkiden kaynaklanan edimi değil, kambiyo borcunu güvence altına almaktadır. Bu nedenle avalin mutlaka senet yahut senedin uzantısı olan alonj üzerinde yer alması gerekmektedir. Kambiyo senedi dışında verilen bir teminat somut olayın koşullarına göre ancak kefalet yahut garanti olarak değerlendirilebilecek ve borçlar hukuku kurallarına tabi olacaktır, *Karayalçın* (n 1) 219; *Abuzer Kendigelen ve İsmail Kurca, Kıymetli Evrak Hukuku Genel Esaslar Kambiyo Senetleri* (7. Bası, On İki Levha 2023) N 484.

sorumluluğunun lehine aval verdiği kişinin sorumluluğu ile maddi anlamda da aynıyet taşıdığı sonucuna götürür ki bunun, aval taahhüdünün bağımsızlığı ile örtüşüğünü söylemek güçtür.

Kambiyo senetlerinde sorumluluk müteselsil olup, sorumluluk zincirinin en tepesinde asıl borçlu bulunmaktadır. Kambiyo senedinin nihai borçlusu olduklarından, senedin ödenmek üzere öncelikle asıl borçluya ibraz edilmesi gerekmektedir. Senedin ancak asıl borçlu tarafından ödenmemesi halinde müteselsil sorumlu olan başvurma borçlularına karşı müracaat hakkının kullanımı mümkün olmaktadır. İşte *kanaatimizce*, avalistin sorumluluğunu düzenleyen TTK m. 702/I, kambiyo senedinden kaynaklanan borcun *muaccel olmasını müteakip* avaliste hangi şartlarda başvurulacağına ilişkin bir düzenleme ihtiva etmekte ve bu başvurunun, avalistin lehine taahhüt altına girdiği kambiyo borçlusu *gibi* olacağını belirtmektedir²⁹. Daha açık bir ifade ile ilgili hüküm yalnızca, başvurma hakkının şekli şartlarını düzenlemekte; hamilin, avaliste ancak, avalle temin edilen taahhüdün sahibine başvurma hakkı elde edildiğinde müracaat edebileceğini hükme bağlamaktadır.

TTK m. 702/I ile avalistlerin şeklen, taahhüt altına girdikleri kişi *gibi* sorumluluğu düzenlendiğinden *kanaatimizce*, asıl borçlu lehine aval verenlerin asıl borçlu sıfatını kazandıkları söylenemez. Kambiyo senetlerinde asıl borçlu teknik bir kavramdır. Poliçenin asıl borçlusu kabul eden muhatap, bononun asıl borçlusu ise düzenleyen olup, bu kişilere aval verilmek suretiyle asıl borçlu sıfatı kazanılamaz. Aksi yorum, avalistin sorumluluğunun içeriğini, lehine aval verilen kimsenin sorumluluğu ile örtüştürmek anlamına gelecek ve böylece bu kişilere yöneltilebileceği düzenlenen bazı taleplerin, avalistlerine yöneltilmesi imkanı ortaya çıkacaktır ki bu, yukarıda izah ettiğimiz üzere mümkün görünmemektedir.

Yargı kararlarında asıl borçlu lehine aval verenlerin bunların yetkisiz temsilcileri ile aynı kapsamda mütalaa edildiği ve bu kimselere, yalnızca asıl borçluya yöneltilebilen birtakım taleplerin yöneltilebileceğinin kabul edildiği görülmektedir³⁰. Oysa asıl borçlunun yetkisiz temsilcisi, temsil olunan kimseyi ikame etmekte, temsil olunan, senetle bağlı olmayıp yetkisiz temsilci senetten bizzat sorumlu (TTK m. 678) olarak asıl borçlu sıfatını almaktadır³¹. Asıl borçlu lehine verilen aval ise şeklen mevcut olan bir kambiyo taahhüdünü temin eden bağımsız bir taahhüt olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu itibarla, asıl borçlu ile avalisti arasındaki sorumluluk örneğin bonoda müşterek düzenleyen sıfatını haiz iki kişide olduğu gibi aynı düzlemde de değildir. Zira asıl borçlunun yapacağı ödeme ile tüm başvurma borçluları bakımından senetten doğan borç sona ermektedir. Bu itibarla, bononun iki düzenleyeninden birinin yapacağı ödeme senetten doğan borcu sona erdirmektedir ve müşterek düzenleyene karşı talepler artık kambiyo hukuku değil ve fakat genel hükümler uyarınca ileri sürülebilmektedir. Oysa, asıl borçlunun avalistin yapacağı ödeme bu sonucu doğurmamakta, avalist, lehine aval verdiği kişiye karşı kambiyo hukukundan kaynaklanan (TTK m. 702/III) talep hakkına sahip olmaktadır³².

29 “Bir kere *müracaat imkanı doğdu ve başvuru yapıldı mı* artık avalist sanki aval verdiği kişi yerine kendisi geçmiştir”, Poroy ve Tekinalp (n 28) N 295.

30 Örneğin bkz. Yargıtay 11 HD, E 2005/10609 K 2005/9103, 3.10.2005 <<https://www.lexpera.com.tr>>.

31 Bu hususu vurgulayarak yetkisiz temsilci olarak çekten bizzat sorumlu olan kişinin TTK m. 783/III uyarınca çek cezasını da ödemesi gerektiği yönünde bkz. Yargıtay 11 HD, E 2010/683 K 2011/8676, 11.7.2011 <<https://www.lexpera.com.tr>>.

32 Kınacıoğlu (n 7) 210; Poroy ve Tekinalp (n 28) N 288A. Bu hakkın halefiyet olmadığı yönünde bkz. Kınacıoğlu (n 7)

Asıl borçlunun avalistinin asıl borçlu olarak mütalaa edilememesi, yalnızca asıl borçluya yöneltilebilecek taleplerin avalistine yöneltilmesine mani olmaktadır. Bu kapsamda örneğin, zamanaşımı yahut başvurma hakkının kullanılabilmesi için gerekli olan şekli şartların yerine getirilmemesi halinde hamilin sebepsiz zenginleşme davası ikame etme imkanı bulunmakta olup, bu davanın kimlere karşı açılabilmesi TTK m. 732'de sınırlı olarak sayılmaktadır³³. Buna göre sebepsiz zenginleşme davası, zamanaşımı ve başvurma hakkının düşmesi suretiyle hamilin zararına zenginleştiği varsayılan kimselere karşı açılabilmekte olup avalistlerine karşı açılması mümkün değildir³⁴. Böylece düzenleyen ve kabul eden muhatap sebepsiz zenginleşme talebinin muhatabı olabilecek iken bunların avalistleri için aynı sonuca ulaşmak mümkün değildir. Oysa asıl borçluya aval verenlerin asıl borçlu olduğu kabul edilirse avaliste de sebepsiz zenginleşme davası açılabilmesi gerekecektir.

TTK m. 702/I'den hareketle temin edilen borcun zamanaşımına uğraması halinde lehine aval verilen kimse ödeme yapma yükümlülüğünden kurtulacağından, aynı sonucun avalisti bakımından da cari olacağı kabul edilmelidir. Oysa her durumda bu sonuca varılamaz. Her ne kadar kanun avalistler için özel bir zamanaşımı süresi öngörmeyerek zamanaşımı süresini lehine aval verdiği kişiye göre tayin etmişse de bu, temin edilen borcun zamanaşımına uğradığı her durumda avalistin taahhüdünün de zamanaşımına uğramasını sonucunu doğurmamaktadır. Nitekim TTK m. 751/I, müteselsil borçlular arasında zamanaşımının kesilmesini TBK m. 155'den farklı şekilde düzenleyerek kimin hakkında vuku bulmuş ise ancak onun bakımından hüküm ifade edeceğini hükme bağlamaktadır. Zamanaşımın kesilmesi, mevcut zamanaşımı süresini yeniden başlatacağından bunlardan birinin borcunun zamanaşımına uğraması, buna karşın diğerinin sorumluluğunun devam etmesi mümkün olacaktır³⁵.

Kambiyo senetlerinin iptali ile aralarında sıkı bir bağ bulunan (TTK m. 645) hak ile senet ayırmakta ve iptal talebinde bulunan hak sahibine, iptal ilamı ile senet bedelini talep edebilme imkanı tanınmaktadır. Doktrinde ekseriyetle kabul edildiği üzere bu talep yalnızca senedin asıl borçlusuna yöneltilebilecek olup, başvurma borçlularına iptal ilamı ile müracaat edilmesi mümkün değildir³⁶. Buna gerekçe olarak, iptal kararı ile başvurma borçlularına gidilmesinin pratik anlamda

206-207; Öztan (n 1) 793; Pulaşlı (n 8) §15 N 10 39.

33 Hayri Bozgeyik, 'Kambiyo Senetlerinde Sebepsiz Zenginleşme' (2003) 7(1-2) Atatürk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 589, 613.

34 Bozgeyik 'Sebepsiz Zenginleşme' (n 34) 613-614; Karayalçın (n 1) 255; Öztan (n 1) 916-917. Asıl borçlu-başvurma borçlusuna lehine verilmesi ayırımına gitmeden avalin yalnızca bir teminat sağlama amacı güttüğü, bu nedenle avalistin zenginleşmesinden bahsedilemeyeceği gerekçesiyle aynı yönde bkz. Delice (n 12) 272.

35 Demirkapı (n 4) 200; Delice (n 12) 265. Ayrıca bkz. "Taraflar arasında temel ilişki bulunmaması halinde ise hamilin aynı Kanun'un 732. maddesi uyarınca sebepsiz zenginleşme hükümleri çerçevesinde keşideciye başvurma hakkı bulunmaktadır. Aval, kambiyo hukuku çerçevesinde yer alan bir müessese olduğundan zamanaşımı nedeni ile kambiyo hukukundan kaynaklanan hakların yitirildiği bir senet bakımından artık avalistin sorumluluğundan söz edilemez. Mahkemece, aval veren yönünden belirtilen bu ilkeler gözetilerek davanın reddine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiştir." Yargıtay 19 HD, E 2014/11657 K 2014/16175, 13.11.2014 (Kendigelen ve Kırca (n 28) N 593 dn 713). Temel ilişkinin tarafı olmadığından düzenleyen lehine aval verene karşı temel ilişkiden doğan talep hakkının da ileri sürülemeyeceğine yönelik bkz. Yargıtay 19 HD, E 2015/8371 K 2015/12007, 05.10.2015 (Kendigelen ve Kırca (n 28) N 598).

36 Karayalçın (n 1) 369; Öztan (n 1) 281; Kendigelen ve Kırca (n 28) N 75; Ülgen, Helvacı, Kaya ve Nomer Ertan (n 7) 59-60;

sorunlar içermesi gösterilmektedir. İptal ilamı senedin yerini almadığından başvurma hakkının kullanılması bakımından senet borçlularının ciro zincirindeki konumunu şüpheye yer vermeyecek surette kanıtlaması imkanı bulunmamakta; iptal ilamı senetteki hakkın varlığını ispatlamadığından başvurma borçlularının ödeme yapmaktan kaçınması ihtimali bulunmaktadır³⁷.

Doktrindeki tartışmalar bir yana, iptal ilamı ile yalnızca asıl borçluya başvurulabileceğinin kabul edilmesi halinde dahi *kanaatimizce* asıl borçlu lehine aval verenlere müracaat edilememelidir³⁸. Zira kendisi asıl borçlu konumuna gelmediğinden yukarıda zikredilen endişelerin birçoğu avalist bakımından da geçerlidir. Bu itibarla örneğin avalistin imza inkarında bulunması yahut iptal ilamı ile müracaat edilmesi mümkün olmayan bir başvurma borçlusu için aval verdiği³⁹ gibi defileri ileri sürerek ödemekten imtina etmesi yüksek ihtimaldir. Yine avalistin ödeme yapması halinde senetten doğan borç sona ermemekte, avalist lehine aval verdiği asıl borçluya başvurma imkanını haiz olmaktadır. Oysa avalistin iptal ilamı ile asıl borçludan ödeme talep edebilmesi mümkün olmayacaktır.

Protesto evrakında senetten doğan edimlerin yerine getirilmesi talep edilen yani kendisine protesto çekilen kimsenin adı yer almaktadır. Bu kimse poliçede kabul eden muhatap, bonoda ise düzenleyendir. Açık anlatımla protestonun yöneltildiği kişi asıl borçludur. Asıl borçlu dışındaki kişilere karşı protesto evrakı düzenlenmesi mümkün olmayıp başvurma borçlularına çekilen protestonun herhangi bir hukuki etkisi bulunmamaktadır⁴⁰. Asıl borçlu lehine aval verenlerin asıl borçlu konumuna yükseldiği kabul edildiğinde, örneğin bonoda düzenleyenin avalistine protesto çekilebileceği kabul edilmelidir. Oysa ödememe protestosunun yalnızca asıl borçlulara çekilebileceği gerek doktrin gerek yargı kararları ile kabul edilmektedir⁴¹.

Her ne kadar asıl borçlusu bulunmamakta ise de avalistin aynı aval verdiği kişi gibi sorumlu olmasının, avalist ile lehine aval verdiği kişinin sorumluluklarının ayniyet arz ettiği şeklinde yorumlanamayacağını göstermek açısından çeke ilişkin bir örnek de verilebilir. TTK m. 783/III uyarınca düzenleyen, çekin karşılıksız kalan bedelinin %10'unu ödemekle yükümlüdür. Çek cezasının hukuki niteliği tartışmalı olsa da doktrinde baskın görüş bir medeni ceza olduğu yönündedir⁴². Çek cezasının talebi için kusur ve haminin zararının mevcudiyeti şart değildir. Bu anlamda çek cezası ile

Poroy ve Tekinalp (n 28) N.136c; Hanife Öztürk Dirikkan, *Kıymetli Evrakın Ziyat ve İptali* (Ankara Üniversitesi Basımevi 1990) 90.

37 Kınacıoğlu (n 7) 76; Kendigelen ve Kırcı (n 28) N 164.

38 Aynı kanaatte bkz. Demirkapı (n 4) 198-199. Doktrinde ise ekseriyetle asıl borçlunun avalistine iptal ilamı ile gidilebileceği kabul edilmektedir, İpekçi ve İlbuldu (n 5) 47; Kendigelen ve Kırcı (n 28) N 75; Öztan (n 1) 281; Bozer ve Göle (n 11) 53; Bahtiyar, Taşdelen, Biçer ve Hamamcıoğlu (n 1) 108.

39 TTK m. 701/IV, kimin için verildiği belirtilmemiş avalin düzenleyen için verilmiş sayılacağını belirtmektedir. Böylece aval şerhinde kimin için verildiği açıkça yazılmamış ve ilgili kambiyo senedi bono ise avalist, asıl borçlu gibi sorumlu olacaktır. TTK m. 701/IV'ün iyiniyetli hamillere karşı aksi ispat edilemeyen bir karine olduğu yönünde bkz. Öztan (n 1) 803. Aksi yönde bkz. Kınacıoğlu (n 7) 208-209.

40 Bozgeyik *Müracaat* (n 7) 122; Demirkapı (n 4) 168; Öztan (n 1) 730; Delice (n 12) 189.

41 Baumbach, Hefermehl und Casper (n 11) Rn 1. Ayrıca bkz. Yargıtay HGK, E 2016/2226 K 2016/1046, 09.11.2016 <<https://www.lexpera.com.tr>>.

42 Konuya dair görüşlere ilişkin bkz. Ali Haydar Yıldırım, 'Çek Cezası (TTK 783/3)' (2014) 16 Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Özel Sayı Prof. Dr. Hakan Pekcanitez Armağan 3449, 3452-3460.

amaçlanan, hamilin zararının tazmininden çok hesapta karşılık bulundurma yükümlülüğünü ihlal eden kişiyi cezalandırmaktır⁴³. Bu yükümlülük esasen çeki düzenleyene aittir⁴⁴. Bu nedenle, tıpkı lehine taahhüt altına girdiği kimse gibi sorumlu olduğu gerekçesi ile düzenleyen lehine aval verenin de çek cezası ödemekle yükümlü olduğunu söylemek isabetli olmayacaktır⁴⁵.

Tüm bu açıklamalarımız göstermektedir ki avalistin, lehine aval verdiği senet borçlusu ile sorumluluğunun kapsam itibarıyla ayniyet arz ettiği tek nokta, aval verdiği kişinin ödemeyi taahhüt ettiği ama bu taahhüdünü yerine getirmedeği senet bedelidir⁴⁶.

2. Sorumluluğun Şekli Şartları Bakımından Değerlendirme

Kambiyo senedinden müteselsilen sorumlu olan tüm senet borçlularına başvuru yapılabilmesi için kural olarak iki şekli şartın yerine getirilmesi gerekmektedir. Bunlar, senedin asıl borçluya ödeme için⁴⁷ ibrazı ile yalnızca başvurma borçluları bakımından geçerli olmak üzere ödememe (poliçede aynı zamanda kabul etmeme) protestosu çekilmesidir. Aşağıda bu iki şart, asıl borçluya aval verenler bakımından ayrı ayrı değerlendirilecektir.

a. Ödeme İçin İbraz

Senetten doğan borcun talep edilebilmesi için öncelikle senedin ibraz edilmesi gerekmektedir (TTK m. 645). TTK'da bu ibrazın kime yapılacağına ilişkin bir düzenleme bulunmamakta ise de sorumluluk zincirinde nihai sorumlu olan asıl borçluya yapılması gerektiği konusunda kuşku bulunmamaktadır⁴⁸. Asıl borçlunun, senedin teslimi karşılığında yapacağı ödeme ile tüm senet

43 ibid 3459-3460.

44 Ahmet Büyüksişli, *Karşılıksız Çeke Bağlanan Sonuçlar* (Seçkin 2021) 92. Çamoğlu, düzenleyenin avalistine ilişkin bir değerlendirme yapmamakta ise de çek cezası ödemekle yükümlü kişinin "karşılıksız çeki düzenleyen keşideci" olduğunu belirtmektedir, (n 12) N 349.

45 İnan (n 22) 306; Celal Göle, *Çek Hukuku* (Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yüksekokulu 1989) 191; Kendigelen (n 7) 380. Aksi kanaatte bkz. Öztan (n 1) 1308; Domaniç (n 1) 725; Bozer ve Göle (n 11) 459; Yıldırım (n 43) 3480. Yargıtay'ın yerleşmiş içtihadı da bu yöndedir, bkz. Yargıtay 12 HD, E 2020/4669 K 2020/7270, 21.09.2020; Yargıtay 12 HD, E 2016/11110 K 2017/2847, 28.02.2017. Aynı yönde bkz. Yargıtay 12 HD, E 2016/17101 K 2016/19416, 22.9.2016 <<https://www.kazancı.com.tr>>. "Yine TTK'nun 702/1. maddesi uyarınca, aval veren kişi, kimin için taahhüt altına girmişse aynen onun gibi sorumlu olur. Bu yasal düzenlemeler ışığında taraf vekillerinin istinaf talepleri incelendiğinde; keşideciye aval veren davacı ...'ın çek bedellerinin tamamının bankada mevcut olmaması nedeniyle keşideci gibi çeklerin karşılıksız kalan bedelinin %10'u kadar çek tazminatından sorumlu olduğu olduğu, ancak davacı ... şirketinin ise çekte yalnızca ciranta olması nedeniyle çek tazminatından sorumlu tutulamayacağı anlaşılmıştır." İstanbul BAM 16 HD, E 2023/577 K 2024/1657, 24.10.2024 <<https://www.lexpera.com.tr>>.

46 TTK m. 700/I, poliçede bedelin ödenmesinin, aval suretiyle tamamen veya kısmen teminat altına alınabileceğini düzenlediğinden avalist, bedel bakımından dahi sorumluluğunu farklılaştırma imkanına sahiptir.

47 Çalışmamızda, poliçede muhatabin avalistine kabul için ibrazın yapılıp yapılamayacağına ilişkin bir değerlendirme yapılmayacaktır. Zira muhatap kabul etmediği sürece zaten poliçenin (asıl) borçlusu konumuna gelmeyeceğinden lehine aval verilmesi söz konusu olmayacak, verilmiş ise böyle bir taahhüt geçersiz olacaktır. Kabul eden muhataba verilen aval bakımından ise zaten kabul için ibraz gerçekleşmiş olduğundan ortada kabul için ibrazın muhatabin avalistine yapılıp yapılamayacağı tartışması bulunmayacaktır.

48 Öztan (n 1) 679; Ülgen, Helvacı, Kaya ve Nomer Ertan (n 7) 202. Ayrıca kambiyo senetlerinin adresli yahut yerleşim yerli düzenlenmesi halinde ibrazın ayrıca muhatap yahut düzenleyenin göstereceği kişiye yapılması gerekmektedir.

borçluları borcundan kurtulacak, ödeme yapmaktan kaçınması durumunda ise hamil protesto çekerek başvurma borçlularına müracaat edebilecektir.

Kambiyo senetleri vade tarihinde muaccel olmakla birlikte asıl borçluların temerrüde düşmesi için senedin ödenmek üzere ibrazı şarttır⁴⁹. Bu ibraz, ödeme günü ve onu izleyen iki iş günü içerisinde gerçekleştirilebilmektedir (TTK m. 708/I). Görüldüğünde vadeli poliçe ve bonoların ise düzenlenme gününden itibaren bir yıl içinde ödenmesi için ibrazı gerekmektedir (TTK m. 704/I). Ödeme için ibrazın gerçekleştirilmemesi başvurma hakkının düşmesine yol açmaktadır⁵⁰. Buna karşın, senedin asıl borçlusunu olan kişiler zamanaşımı süresi içerisinde sorumlu kalmaya devam etmektedirler.

Asıl borçlu lehine aval verenlerin asıl borçlu kabul edilmesi, senedin ödeme tarihinde doğrudan avaliste ibraz edilmesine imkan tanımaktadır. Öyleyse öncelikle, asıl borçlu lehine aval veren kimselere de –asıl borçlunun yanı sıra – ödeme için ibrazın yapıp yapılmayacağı sorununun çözüme kavuşturulması gerekmektedir. Bu soruya olumlu cevap verilmesi halinde asıl borçlunun avalistine yapılan ibraz da teknik anlamda ödeme için ibraz sayılacak ve hamilin, avalistin ödeme yapmaktan kaçınması durumunda başvurma hakkını kullanabilmesinin önü açılacaktır. Böylece asıl borçlunun avalistine yapılan ibrazın ödeme için ibraz sayılıp sayılmayacağı yalnızca ilgili avalist değil tüm senet borçlularının sorumluluğu bakımından fark yaratacaktır.

Doktrinde ekseriyetle, ödeme için ibrazın asıl borçluya yapılması gerektiği; yalnızca asıl borçlunun avalistine ödeme için ibraz imkanının bulunmadığı belirtilmektedir⁵¹. Senedin ödenmek üzere asıl borçlunun avalistine ibraz edilmesi halinde bu, geçerli bir ödeme için ibraz niteliği taşımayacak ve ibraz süresinin geçmesi sonucu hamil başvurma hakkını kaybedecektir.

Aksi görüşe göre ise, ödeme için ibrazın doğrudan avaliste (yahut birden çok düzenleyen veya muhatabın varlığında olduğu gibi hepsine birden) yapılabilmesi mümkün olmalıdır⁵². Bu görüşü savunanlardan bazıları, kabul için ibrazın aksine asıl borçlunun avalistine ödeme için ibrazın yapılamayacağına ilişkin bir düzenlemenin söz konusu olmadığını; TTK m. 702/I'nin dar yorumlanması ile asıl borçlunun avalisti ile cirantalardan herhangi biri için aval veren kişinin eşit konumda değerlendirilmesinin isabetli bulunmadığını; müteselsil sorumluluğu bulunan avaliste yapılan bu ibrazın, senetten doğan taahhüdün yerine getirilmesine yönelik bir davet niteliği taşıdığını

49 “İbrazında ödenmeyen bononun borçlusu mütemerrit olacağından...”, Yargıtay 11 HD, E 2009/14222 K 2010/163, 11.1.2010 (Pulaşlı (n 8) §16 N 2 dn 195).

50 Senedin ödeme gününü takip eden iki iş günü içerisinde ibraz edilmemesi ayrıca, bu tarihten sonra yapılan cironun alacağın temlikli hükmü taşıması (TTK m. 690/I) ve kambiyo senedinden doğan borcun götürülecek borca dönüşmesi sonucunu doğurmaktadır, Kendigelen ve Kırca (n 28) 247 N 525.

51 Ülgen, Helvacı, Kaya ve Nomer Ertan (n 7) 195-196; Ömer Teoman ‘Bonoda Ödeme İçin İbrazın Keşideci Yerine Avaliste Yapılmasının Sonucu ve Sakat Bir Protestoya Dayanılarak Tahsil Edilen Masrafların Geri Verilmesi – Bir Mahkeme Kararı Üstüne Düşünceler’ iç: *Tüm Makalelerim Cilt I-II* (2. Baskı, On İki Levha 2012) 427; Demirkapı (n 4) 166. Asıl borçlunun yanı sıra avaliste ibrazın şart olmadığı yönünde bkz. Karayalçın (n 1) 167; Öztan (n 1) 680; Kendigelen ve Kırca (n 28) N 516.

52 *Bozgeyik*, muhatap yahut avalistine ibraz sonucu kambiyo senedinin kısmen de olsa ödenmemesi durumunda yetkili hamilin müracaat hakkının doğacağını belirtmekte ve böylece ödeme için ibrazın muhatabın avalistine de yapılabileceğini kabul etmektedir, Müracaat, s.74. Buna karşın yazar eserinin bir başka yerinde ibrazın muhatap ve araya girenlere yapılabileceğinden bahsederken avalisti zikretmemektedir, *Müracaat* (n 7) 100.

belirtmek asıl borçlunun avalistine de ödeme için ibrazın mümkün olduğunu belirtmektedir⁵³. Buna karşın, avalistin senedin asıl borçlusu olmaması nedeniyle yapacağı ödeme senetten doğan borcu sona erdirmeyecektir⁵⁴.

Kanaatimizce, TTK m. 702/I uyarınca, *gibi* sorumluluk, asıl borçlu sıfatına sahip olan (bonoda) düzenleyen ve (poliçede) kabul eden muhatabın ödeme yapmaması neticesinde ortaya çıkmaktadır. Diğer bir anlatımla, bono yahut poliçenin öncelikle asıl borçlularına ibraz edilip ödememe olgusunun ortaya çıkması ve bir adım ötesinde başvurma borçluları için protesto evrakı tanzim edilmesi gerekmektedir ki senede müteselsil borçlu olarak imza koyan tüm ilgililere müracaat edebilme imkanı ortaya çıksın⁵⁵. Zira, başvurma borçluları ancak senedin asıl borçluya ibraz edildiğinde ödenmemesi durumunda kendilerine talep yöneltilebilen senet borçlularıdır. Bu nedenle avalistlerin sorumluluğunun –kural olarak– ödenmeme olgusu ortaya çıktıktan sonraki aşamada, lehine aval verdiği kimse gibi olduğunu söylemek mümkün olabilecektir.

Bununla birlikte ifade etmek gerekir ki, yukarıdaki saptamamız başvurma borçlularına aval verenler bakımından istisnasız surette geçerli iken asıl borçlu lehine aval verenler için ayrı bir değerlendirme yapmak gerekmektedir. Asıl borçlunun avalistine yapılan ibraz, teknik anlamda ödeme için ibraz olmasa da, kambiyo senedinin asıl borçlusunun sorumluluğu, ödeme günü ve iki iş günü içerisinde senet kendisine ibraz edilmese dahi zamanaşımı süresince devam etmektedir. Bu nedenle avaliste yapılan ibraz geçerli bir ödeme için ibraz olmayacak, avalistin ödemeyi reddetmesi halinde başvurma hakkı kullanılamayacaktır. Böylece ibraz –ve akabinde protesto çekmek– için kanunen öngörülen sürenin geçmesi ile diğer başvurma borçlularına karşı müracaat hakkı yitirilecektir⁵⁶.

Öte yandan asıl borçlunun sorumluluğunun ibrazın geçerli şekilde yapılmamasına rağmen devam etmesi ve avalistin de tıpkı asıl borçlu *gibi* sorumlu olması nedeniyle asıl borçlunun avalisti, zamanaşımı süresince sorumlu kalmaya devam edecektir⁵⁷. Dolayısıyla doğrudan asıl borçlunun

53 Delice (n 12) 185-188. Yazar bu kabul doğrultusunda asıl borçlunun avalistin de senet bedelini tevdi hakkını haiz olduğunu kabul etmektedir, (n 12) 212. Önemle belirtmek gerekir ki tevдинin amacı senet bedelinin ödenerek, tüm borçlular bakımından kambiyo senedinden doğan borcun sona ermesi iken, avalistin tevdisi bu işlevi haiz değildir. Senet bedelini tevdi eden avalist, elinde senet olmadığından lehine aval verdiği kimseye karşı başvurma hakkını kullanamayacaktır. Aynı yönde bkz. Toros (n 11) 164. Müracaat borçluları bakımından anılan değerlendirme için bkz. Öztan (n 1) 702. Tevdii hakkında detaylı bir çalışma için bkz. Hediye Bahar Sayın, 'Bono Bedelinin Tevdii ve Tevdiin Sonuçları' iç: Prof. Dr. Rıza Ayhan'a Armağan Cilt I (Yetkin 2022) 1009 vd.

54 Delice (n 12) 186-187. Aksi kanaatte bkz. Bozgeyik Müracaat (n 7) 28.

55 TTK m. 702/I'in başvurma hakkının doğmasından sonraki aşamaya ilişkin olduğu yönünde bkz. Ülgen, Helvacı, Kaya ve Nomer Ertan (n 7) 196; Teoman (n 52) 427. Öztan aval verenin lehine taahhüt altına girdiği kimse gibi sorumlu olması önermesini, lehine aval verilen hangi şartlar altında sorumlu tutuluyor ise avalistin de birebir aynı şartlarda ödemekle mükellef bulunması olarak tarif etmektedir, (n 1) 809.

56 Çekin düzenleyeni, poliçenin kabul eden muhatabı gibi değerlendiren ve süresinde ibraz edilmemiş çek dolayısıyla düzenleyenin ve onun avalistin sorumluluğunun zamanaşımı süresince devam edeceğini belirten bir karar için bkz. Yargıtay 11 HD, E 2020/4387 K 2021/6209, 15.11.2021 <<https://www.kazanci.com.tr>>.

57 Bu hususta bkz. BGE 124 III 112 p 121 (Marco Athos Ruzzi, 'OR 1022' in Jolanta Kren Kostkiewicz, Stephan Wolf, Marc Amstutz und Roland Fankhauser (eds) *OR Kommentar zum Schweizerischen Obligationenrecht* (4. Auflage, Orell Füssli 2023) Rn 6; Arslanlı (n 9) 107. Bonoda düzenleyen lehine aval veren asıl borçlu gibi sorumlu olsa da ödeme talebinin önce asıl borçluya yapılması gerektiği yönünde bkz. Bahtiyar, Taşdelen, Biçer ve Hamamcıoğlu (n 1) 115. Delice, ödeme için ibrazın aval verenin taahhüdünü yerine getirmesi daveti niteliğinde olduğundan aval verene de yapılabileceğini

avalistine ibraz, başvurma hakkı için öngörülen şartların yerine getirilmemesi nedeniyle diğer başvurma borçlularının sorumluluğunu ortadan kaldırmakta iken kendi sorumluluğuna etki etmemektedir.

Doktrinde, hamilin bonoyu ibrazı üzerine asıl borçlu düzenleyenin, TTK m. 702/I dolayısıyla hamilden, önce kendi avalistine başvurmasını talep edip edemeyeceği de tartışılmaktadır. Ülgen, düzenleyenin borcunu temin etse de avalistin bir başvurma borçlusu olduğunu, bu nedenle kendisinden ödeme talep edilebilmesi için senedin öncelikle asıl borçluya ibraz edilmesi ve protesto çekilerek ödenmeme olgusunun tespit ettirilmesi gerektiğini belirtmektedir⁵⁸. *Kanaatimizce*, ödeme için ibrazın asıl borçluya yapılması gerekmekte ise de senedin öncelikle asıl borçluya gösterilmesi ve onun, hamili, avalistine yönlendirmesi durumunda bu şartın gerçekleştiği ve ödememe olgusunun ortaya çıktığı (TTK m. 716/I.b) kabul edilmelidir. Bu halde başvurma borçlularına protesto çekilerek müracaat hakkı kullanılabilir. Asıl borçlunun avalistine ise yine bu şartların sağlanıp sağlanmadığına bakılmaksızın zamanaşımı süresi içerisinde müracaat edilebilecektir.

Bazı yargı kararlarında ve doktrinde kefaletten farklı olarak önce asıl borçluya gidilmesine gerek olmaksızın doğrudan avaliste başvurulabileceği, avalin tali değil müteselsil bir sorumluluk olduğu belirtilmekte ise de burada hiç kuşkusuz dava yahut takip aşamasına ilişkin bir değerlendirme bulunmaktadır⁵⁹. Diğer bir anlatımla, senedin asıl borçlu dışındaki borçlulara ibraz edilip ödeme talep edilebilmesi için ilk olarak asıl borçluya ibraz edilmesi ve başvurma borçluları bakımından kural olarak protesto çekilmesi gerekmekte; bu aşamadan sonra avalistin doğrudan yahut diğer senet borçlularıyla bir arada takip edilebilmesi mümkün olmaktadır⁶⁰.

b. Protesto

Doktrinde⁶¹ ve yargı kararlarında⁶² asıl borçlulara aval veren kimselere de tıpkı asıl borçlu gibi sorumlu olmalarından hareketle protesto çekilmesine gerek bulunmadığı bu nedenle zamanaşımı süresi içerisinde avalistin sorumluluğunun devam edeceği görüşü hakimdir.

belirtmektedir, (n 12) 186. *Kanaatimizce* burada hukuki anlamda ödeme için ibraz bulunmamaktadır zira ödeme için ibraz, ödeme günü ve onu takip eden iki iş günü içerisinde asıl borçluya yapılan ödeme ihtarıdır. Bkz. Bahtiyar, Taşdelen, Biçer ve Hamamcioğlu (n 1) 110. Avalistin, TTK m. 716/I-b kapsamında görülen bir kimse olduğu görüşüne de iştirak edememekteyiz zira ilgili hüküm, protestonun kime karşı tanzim edileceğine ilişkin olup bu kimse her durumda asıl borçludur. Nitekim yazar da eserinin ilerleyen bölümünde asıl borçlunun avalistine karşı protesto evrakı tanzim edilmeyeceğini açıkça belirtmektedir, Delice (n 12) 189.

58 Ülgen, Helvacı, Kaya ve Nomer Ertan (n 7) 195.

59 Bu saptama için bkz. Öztan (n 1) 808; Kuhn (n 10) OR 1022 Rn 6; Netze (n 10) Art 1022 Rn 1; Baumbach, Hefermehl und Casper (n 11) Rn 1.

60 Bu hususta *Sengir*, hamilin dava açarak lehine karar alsa dahi asıl senet borçlusu yerine avalistini takip edebileceğini belirtmektedir, (n 1) 32. Kambyo senedinin hamilinin “başvuru hakkı doğduktan sonra” doğrudan avaliste başvurulabileceği yönünde bkz. Adıgüzel (n 11) 35.

61 Baumbach, Hefermehl und Casper (n 11) Rn 1; Meier Hayoz und Von der Crone (n 10) §12, Rn 13; Kuhn (n 10) Art 1022 Rn 6; Netze (n 10) Art 1022 Rn 2; Arslanlı (n 9) 107; Karayalçın (n 1) 227-228; Kınacıoğlu (n 7) 209; Sengir (n 1) 31-32; İpekçi ve İlbuldu (n 5) 32; Helvacı (n 7) 173.

62 “*Hamilin, bonoyu tanzim edene yani keşideciye ve onun lehine aval verene karşı ihtiyati haciz isteyebilmesi için, bononun vadesinin gelmesi gerekli ve yeterli olup, ayrıca ödememe protestosu çekmesi ve bu protestoyu bono ile birlikte ihtiyati*

Karşıt görüşü oluşturan az sayıda müellif ise avalistin her durumda başvurma borçlusu olması nedeniyle asıl borçlu lehine aval verenler bakımından da başvuruya hakkının kullanılabilmesi için kural olarak⁶³ protesto çekilmesinin zorunluluk olduğunu ifade etmektedirler⁶⁴. Bu görüşün savunucularından *Demirkapı*, TTK m. 702/I'in, TTK m. 730 karşısında genel nitelikte bir hüküm olduğunu kabul ederek asıl borçlu lehine aval verene başvurulabilmesi için protesto çekilmesinin şart olduğunu savunmaktadır. Yazar, aksi kabulün avalistin, aval verilenin şahsi defilerini ileri sürememesi ve lehine aval verilen ile avalistin zamanaşımına ilişkin esasların farklılaşması gibi hususlara aykırı olacağını belirtmektedir⁶⁵.

Kanaatimizce, asıl borçlunun avalistine protesto çekilmesinin kanuni bir zorunluluk olup olmadığı protestonun hukuki sonuçları nazara alınarak değerlendirilmelidir.

Başvurma borçlularından senet bedelinin talep edilebilmesi için senedin ibrazını müteakip asıl borçlu tarafından ödenmemesi (yahut poliçede kabul edilmemesi) ve bu durumun protesto denen bir belge ile tespit ettirilmesi gerekmektedir⁶⁶. Protesto çekilmesi sonucu başvurma borçlularının o zamana değin donmuş olan müteselsil sorumlulukları canlanmakta ve asıl borçluya eklenilerek zamanaşımı süresince devam etmektedir⁶⁷. Diğer bir anlatımla başvurma borçlularının zamanaşımı süresi – protestodan muafiyet kaydı bulunmamakta ise – *protesto tarihinden* itibaren işlemeye başlamaktadır (TTK m. 749/II). Senedin ibraz edilmemesi yahut ibrazın akabinde protesto çekilmemesi hamilin başvurma borçlularına müracaat imkanını ortadan kaldırmaktadır. Asıl borçluların sorumlulukları ise zamanaşımı süresi içerisinde devam etmekte; zamanaşımı, kendilerine protesto çekilmesine gerek bulunmadığından, *vadeden* itibaren başlamaktadır⁶⁸(TTK m. 749/I).

haciz talebine eklemesi gerekmemektedir. Çünkü, yetkili hamil bu kişilere karşı doğrudan doğruya talep hakkına sahiptir" Yargıtay 11 HD, E 2009/14610, K 2010/122, 11.1.2010 <<https://www.kazanci.com.tr>>. Aynı yönde bkz. Yargıtay 11 HD, E 2009/14222, K 2010/163, 11.1.2010 (Pulaşlı (n 8) §16 N 2 dn 195).

"TTK'nın 702/1. maddesi uyarınca, aval veren kimin lehine aval vermişse, aynen onun gibi sorumlu olur. TTK'nın 701/4. maddesi uyarınca, kimin için verildiği belirtilmeyen aval, düzenleyici için verilmiş sayılır. Bu durumda olayımızda aval veren borçlu, keşideci lehine aval vermiş konumundadır. Keşideciye müracaat hakkının kullanılması için protestoya gerek yoktur", İstanbul BAM 14 HD, E 2021/63, K 2021/139, 4.2.2021 <<https://www.lexpera.com.tr>>. Aynı yönde bkz. İstanbul BAM 16 HD, E 2021/342, K 2023/49, 18.1.2023 <<https://www.lexpera.com.tr>>.

63 Protestodan muafiyet kaydının bulunması halinde protesto çekilmesine gerek bulunmamaktadır. Bu kayıt poliçeyi düzenleyen tarafından yazılmış ise, poliçeden dolayı borç altına girmiş olanların hepsi hakkında geçerli olur; bir ciranta veya aval veren kişi tarafından yazıldığı takdirde, hüküm yalnız ona uygulanır (TTK m. 722/III). Poliçede protestodan muafiyet kaydı kabul etmeme yahut ödememe protestosuna ilişkin olabilir, birine ilişkin olması diğer protesto yükümlülüğüne etki etmez. Bununla birlikte poliçeyi kabul etmiş olsun olmasın, muhatap veya kabul için arz edilmesi menedilen bir poliçenin düzenleyeni iflas etmişse, iflas ilamının ibrazı, başvurma hakkının kullanılması için yeterlidir, protesto çekilmesine gerek bulunmamaktadır (TTK m. 714/VI). Yine mücbir sebepler söz konusu ve bu mücbir sebep vadenin gelmesinden itibaren otuz günden çok sürerse, poliçenin ibrazına ve protesto çekmeye gerek olmaksızın başvurma hakkı kullanılabilir (TTK m. 731/IV).

64 Demirkapı (n 4) 171; Aksu (n 12) 131.

65 Demirkapı (n 4) 171.

66 Bozgeyik *Müracaat* (n 7) 107.

67 Öztan (n 1) 737.

68 Poliçenin kabul edilmemesi halinde muhatap kambiyo ilişkisine dahil olmayacağından onun avalistinin de sorumluluğu söz konusu olmayacaktır zira aval, yalnızca senetle borç altına giren kimseler lehine verilebilir, Bahtiyar, Taşdelen, Biçer ve Hamamcıoğlu (n 1) 104. Kabul edilmeme durumunda başvurma borçluları lehine aval verenlere ise, kabul etmeme protestosu ile birlikte başvurulmasında hukuki bir engel bulunmamaktadır. Yalnız ciranta yahut bizatihi aval veren kabul

Başvurma borçlularının sorumluluğunun canlanması ve dolayısıyla zamanaşımının işlemeye başlaması, protestonun çekilmesine bağlıdır ve bu nedenle de kanun koyucu zamanaşımının başlangıcında protestoyu esas almaktadır. Oysa asıl borçlunun zamanaşımının *vadeden* itibaren işlemeye başlaması⁶⁹ ve avalistin de bu süreye bağlı olması⁷⁰, asıl borçlunun avalistin sorumluluğunun ortaya çıkması için protesto çekilmesine gerek olmadığının ispatıdır⁷¹.

İşte bu nedenle asıl borçlu dışındaki senet borçlularının, bu itibarla aval verenlerin de müteselsil sorumluluğu senedin asıl borçluya ibraz edilerek ödememe olgusunun ortaya çıkması ile doğmakta, başvurma borçlularına müracaat edebilmek için ayrıca, şekli şart olan protestonun da yerine getirilmesi gerekmekte ve zamanaşımı bu tarihten itibaren işlemeye başlamakta iken vadeden itibaren üç yıllık zamanaşımı süresince sorumluluğu devam edecek olan asıl borçlunun avalistine başvurabilmek için protesto çekilmesine lüzum bulunmamaktadır⁷².

III. SONUÇ

Aval, kambiyo senetleri hukukuna özgü bir güvence olduğundan aval taahhüdünün hukuki rejimini – taahhüdün geçerliliğinden avalistin sorumluluğuna kadar – kambiyo senetlerine egemen olan ilkelerden ayrı değerlendirmek mümkün değildir. Bu itibarla avalistin kimin için taahhüt altına girmişse aynen onun gibi sorumlu olması ilk bakışta, avalistin sorumluluğunun temin ettiği taahhüt ile maddi bir özdeşlik içerisinde olduğunu akla getirmekte ise de avalin bağımsız ve müstakil bir kambiyo taahhüdü olması karşısında bu sonuca varılması isabetli değildir. Nitekim iki taahhüdün yalnızca şekli ilişkisini ortaya koyan ikinci fıkra avalin geçerliliğine ilişkin olup, hüküm, avalistin sorumluluğunun maddi kapsamı – ve bu kapsamın ayniyetine – ilişkin bir çıkarım yapılmasına olanak vermemektedir. Öyle ise aval, mevcut bir borcu güvence altına almasından hareketle, kambiyo taahhütlerine ilişkin genel prensiplerden farklı bir değerlendirmeye tabi tutmanın hukuki bir gerekçesi bulunmamaktadır.

Hal böyle olunca asıl borçlunun avalistin asıl borçlu olarak nitelendirilmesi de mümkün değildir. Zira asıl borçlu poliçede kabul eden muhatap ve bonoda düzenleyeni ifade eden teknik bir terimdir. Bu nedenle asıl borçlu lehine aval verilerek asıl borçlu sıfatının kazanıldığını söylemek isabetli olmayacaktır.

edilmmeden sorumsuzluk kaydı koymuş ise avalistlere de başvurulamaz, Poroy ve Tekinalp (n 28) N 296.

69 Yargıtay 11.HD, E.2018/3026 K.2019/4884, 26.6.2019. <<https://www.lexpera.com.tr>>

70 Öztan (n 1) 883; Netze (n 10) Art 1022 Rn 8; Baumbach, Hefermehl und Casper (n 11) Rn 1.

71 Avalistin protestodan muafiyet kaydı koyabilme imkanının her halde avaliste protesto çekilerek başvuru yapılabileceği şeklinde yorumlanması isabetli değildir. Zira başvurma borçlularına müracaat için protesto çekmek şart olduğundan onların avalistlerine de protesto çekmek gerekmektedir. Bu nedenle hükmün başvurma borçluları lehine aval verenler için bir imkan teşkil ettiği söylenebilecektir.

72 Asıl borçlunun avalistin kendisine başvurulabilmesi için protesto düzenlenmesini şart koşabileceği yönüne bkz. Öztan (n 1) 813. Asıl borçlunun avalistine protesto çekilmesine gerek olmasa da TTK 723/III uyarınca ihbarda bulunulması gerekmektedir. İhbar yükümlülüğünün ihlali başvurma hakkının kullanımına engel olmasa da ihmalden dolayı ortaya çıkan zararın tazmini gerekecektir (TTK 723/VII).

Kaldı ki TTK m. 702/I'de düzenlenen “*gibi sorumluluk*” olup; asıl borçlu dışındaki senet ilgililerinin müteselsil sorumluluğu, senedin ödeme tarihinde asıl borçluya ibraz edilip senetten doğan borcun muacceliyet kazanması ve asıl borçlunun ödeme yapmaktan imtina etmesi neticesinde ortaya çıkmaktadır. Ancak bu andan sonra avalistin sorumluluğunun temin ettiği kimse *gibi* olması söz konusudur. Bu benzerlik ise başvurma hakkının şekli kapsamı ile sınırlıdır. Açık anlatımla, hamil aval verilen kimseye hangi şartlar altında başvurma hakkını haizse onun avalistine de aynı şartlar altında başvurabilecektir. Başvurma borçlularına müracaat edebilmek için ödeme için ibrazı müteakip protesto tanzim edilmesi gerekirken, asıl borçlu gibi sorumlu olan asıl borçlunun avalistlerine ise protesto olmaksızın zamanaşımı süresi içerisinde başvurulabilecektir. Avalistin, lehine aval verilenin sahip olduğu şahsi defileri ileri sürememesi, avaliste yapılan ibrazın hukuken ödeme için ibraza vücut vermemesi, sebepsiz zenginleşme gibi yalnızca asıl borçlulara yöneltilebilen bazı hukuki taleplerin avaliste yöneltilmesinin mümkün olmaması ise avalin, temin ettiği taahhüitten maddi anlamda bağımsız olmasının doğal bir sonucudur ve ispatı niteliğindedir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel B, ‘Aval Verenin Başvuru Hakkı’ iç: *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Merih Kemal Omağ’a Armağan Özel Sayı Cilt 1 31-50.
- Aksu R, *Aval Kurumu* (Seçkin 2015).
- Arsılanlı H, *Ticari Senetler Dersleri* (3. Bası, Sermet Matbaası 1952).
- Bahar Sayın H, ‘Bono Bedelinin Tevdii ve Tevdiin Sonuçları’ iç: *Prof. Dr. Rıza Ayhan’a Armağan*, Cilt 1 (Yetkin 2022) 1001-1037.
- Bahtiyar M, Taşdelen N, Biçer L ve Hamamcıoğlu E, *Kıymetli Evrak Hukuku* (Beta 2022).
- Baumbach A, Hefermehl W und Casper M, ‘WG 32’ *Wechselgesetz, Scheckgesetz, Recht des Zahlungsverkehrs* (24. Auflage, Beck 2024) 355-357.
- Bozer A ve Göle, C, *Kıymetli Evrak Hukuku* (11. Bası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 2024).
- Bozgeyik H, ‘Kambiyo Senetlerinde Sebepsiz Zenginleşme’ (2003) 7(1-2) Atatürk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 589-628 (Sebepsiz Zenginleşme).
- Bozgeyik H, *Polîçede Müracaat Hakkı* (Seçkin 2003) (Müracaat).
- Büyüksişli A, *Karşılıksız Çeke Bağlanan Sonuçlar* (Seçkin 2021).
- Çamoğlu E, *Kıymetli Evrak Hukukunun Temel İlkeleri* (2. Baskı, Vedat 2023).
- Delice E, ‘Kambiyo Senetlerinde Aval’ (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi 2022).
- Demirkapı E, *Kambiyo Senetlerinin Aval Yoluyla Temini* (Güncel Hukuk 2005).
- Domaniç H, *Kıymetli Evrak Hukuku* (2. Baskı, Fakülteler Matbaası 1975).
- Göle C, *Çek Hukuku* (Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yüksekokulu 1989).
- Güral J, ‘Kefalet Akdiyle Aval Arasındaki Fark ve Benzerlikler’ (1951) 8(3-4) AÜHFD 436-435-478.
- Helvacı M, ‘Kambiyo Senetlerine Özgü Takip Yolları’ (2013) 71(2) İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 165-192.
- İnan N, *Çek Rizikolarından Doğan Sorumluluk* (Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 1981).
- İpekçi N ve İlbuldu N, *Türk Ticaret Yasasında Aval* (İpekçi 2000).
- Karayalçın Y, *Ticaret Hukuku III. Ticari Senetler (Kambiyo Senetleri)* (4. Baskı, Sevinç Matbaası 1970).
- Kendigelen A, *Çek Hukuku* (5. Baskı, On İki Levha 2019).

- Kendigelen A ve Kırca İ, *Kıymetli Evrak Hukuku Genel Esaslar Kambiyo Senetleri* (7. Baskı, On İki Levha 2023).
- Kınacıoğlu N, *Kıymetli Evrak Hukuku* (5. Baskı, Feryal Matbaacılık 1999).
- Kuhn H, 'OR 1020 1022', *GmbH, Genossenschaft, Handelsregister und Wertpapiere – Bucheffektengesetz Art. 772-1186 OR und BEG* (3. Auflage, Schulthess Juristische 2016) 909-912.
- Meier Hayoz, A und Von der Crone, HC, *Wertpapierrecht* (2. Auflage, Stampfli 2000).
- Netze S, 'OR 1020 1022', *Basler Kommentar Wertpapierrecht Art. 965-1186 OR* in Heinrich Honsell, Nedim Peter Vogt und Rolf Watter (eds) (Helbing Lichtenhahn 2012) 186-192.
- Odman Boztosun A, 'Avalde Defiler' (2007) (11) Terazi Hukuku Dergisi 53-70.
- Özcan F, *Kıymetli Evrak Hukuku* (2. Baskı, Turhan 1997).
- Öztürk Dirikhan H, *Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali* (Ankara Üniversitesi 1990).
- Poroy R ve Tekinalp Ü, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları* (24. Baskı, Vedat 2021).
- Pulaşlı H, *Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları* (7. Baskı, Adalet 2019).
- Rızı MA, 'OR 1022', *OR Kommentar zum Schweizerischen Obligationenrecht* in Jolanta Kren Kostkiewicz, Stephan Wolf, Marc Amstutz, Roland Fankhauser (eds) (4. Auflage, Orell Füssli 2023) 2990-2992.
- Sarıkaya M, *Kambiyo Senetlerinde Teminat Kaydı* (Vedat 2018).
- Sengir T, *Aval Hukuku* (Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 1967).
- Teoman Ö, 'Bonoda Ödeme İçin İbrahim Keşideci Yerine Avaliste Yapılmasının Sonucu ve Sakat Bir Protestoya Dayanılarak Tahsil Edilen Masrafların Geri Verilmesi – Bir Mahkeme Kararı Üstüne Düşünceler' iç: *Tüm Makalelerim Cilt 1-2* (2. Baskı, On İki Levha 2012) 423-428.
- Toros İ, *Teori ve Uygulamada Aval* (Seçkin 2019).
- Ülgen H, Helvacı M, Kaya A ve Nomer Ertan NF, *Kıymetli Evrak Hukuku* (14. Baskı, Vedat 2021).
- Yıldırım AH, 'Çek Cezası (TTK 783/3)' (2014) (16) iç: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Özel Sayı Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan 3449-3506.
- Yılmaz L, *Kambiyo Senetlerinde (Çek-Bono-Poliçe'de) Defiler* (2. Baskı, Aristo 2017).

Elektronik Kaynaklar

www.kazancı.com.tr

www.lexpera.com.tr